



PALLAS- OUNAS

Pallas-Ounastunturin kansallispuisto

Pallas-Ounastunturin kansallispuiston tarkoituksena on säilyttää oloissamme ainutlaatuisen vaihtelevaa tunturi-, metsä- ja suoluontoa.

Pinta-ala 500 km². Perustettu v. 1938 maamme ensimmäisten puistojen joukossa. Sijaitsee Enontekiön, Kittilän ja Muonion kuntien alueella.

Korkeimmat kerot: Taivaskero 807 m, Pallaksen Pyhäkero 770 m, Laukukero 763 m, Outtakka 723 m.

Pulmuset saapuvat n. 10. 4.

Koivu puhkeaa lehteen 13.–16. 6.

Keskiyön aurinko (Muoniossa) n. 25. 5.–20. 7.

Ruska parhaimmillaan 6.–10. 9.

Pysyvä lumipeite n. 15. 10.

Kaamos (Muoniossa) n. 3. 12.–3. 1.

Ulkoilukartat 1:50 000 Hetta-Outtakka ja Pallas-Olos kattavat alueen.

Lisätietoja antavat:

Opastuskeskus, 99330 PALLASTUNTURI,
puh. (9696) ~~2451, 2452~~ 532451

Puistomestarit,

99400 ENONTEKIÖ, puh. (9696) 51011 533056

Pallasjärvi, 99300 MUONIO, puh. (9696) 8588

Metsäntutkimuslaitos, luonnonsuojelualueet,
Unioninkatu 40 A, 00170 HELSINKI,
puh. (90) 857 051

© Metsäntutkimuslaitos

teksti: Hilka Heinonen

kuva: Tapani Vartiainen

piirrookset: Tuula Vuorinen

Oy West Point, Rauma 1993

Geologia

Pallas-Ounastunturin selänne Peräpohjolan ja Metsä-Lapin rajoilla on Suomen havumetsävyöhykkeen korkein tunturiryhmä. Sen pyöreälakiset kerot kohoavat yli 700 metriä merenpinnan yläpuolelle. Kilometrien korkuinen Svekokarelidien vuoristo, jonka jäänteitä tunturit ovat, syntyi 1 800 milj. vuotta sitten. Se madaltui 800 milj. vuodessa lähelle nykyisiä mittasuhteitaan. Tuolloin maapalloa asuttivat vain alkeelliset eliöt.

Viimeinen jääkausi, joka päättyi 10 000 vuotta sitten, kulutti kallioperää muutamia metrejä ja antoi tuntureille niiden nykyiset muodot. Ounaksen alue on loivapiirteistä tunturiylänköä tunturisoineen ja -järvi-neen. Pallakselle tyypillisiä ovat jyrkät itärinteet, jylhät kurut ja huippujen kivilouhikot. Tunturiketju jatkuu edelleen Ylläkselle ja matalampana aina Aavasaksalle saakka. Lapin liuskealueeseen kuuluvan tunturijonon luonteenomaisia kivilajeja ovat kvartsiitit ja amfiboliitit.

Jääkauden aikana syntynyt lähes yhtenäinen moreenikerros peittää maankamaraa. Dyynit, tievat ja sulamisvesiuomat ovat myös jääkauden aikaisia muodostumia.

Kasvillisuus

Paljakalla kasvuolot vaihtelevat pienilläkin aloilla. Harjanteilla, joilta talvinen tuuli lakaisee suojaavan lumen notkelmiin, kasveilta vaaditaan suurta sopeutumista. Rupijäkälien ja sammalien lisäksi mm. uuvana kestää näitä oloja. Notkelmissa on talvella suojais- ta, mutta kesän kasvukausi jää lyhyeksi. Näillä pai- koilla on oma lajistonsa, esim. lumijäkkärä ja vain parin sentin korkuinen vaivaispaju.

Ohutlumisilla tunturikankailla kasvaa variksenmar- jaa, paksulumisilla mustikkaa. Sielikön ja kurjenkaner- van seurana kasvaa tunturivihvilää ja lapinkuusiota, mutta yksivuotiset kasvit eivät menesty näin ankaris- sa oloissa. Rehevämpää kasvillisuutta on Ounastuntu- rin kalkkipitoisella alueella, siellä viihtyy jopa lapin- vuokko.

Paljakkapuron varrelta voi löytää monilajisia niitty- laikkuja, korkeita saramättäikköjä ja tiheitä pajukoita. Alempana puronotkoissa on paksusammalkuusikoita sekä pohjansinivalvattia ja punakonnanmarjaa kasva- via kotkansiipilehtoja.

Tunturikoivikko muodostaa kapean kaistaleen ha- vumetsän ja paljakan välille. **Metsät** ovat vanhoja, pääosin yli 200-vuotiaita. Puiston eteläpäässä kuusta on eniten, pohjoisosaan sen levinneisyys ei ulotu.



sammalvarpio



kurjenkanerva

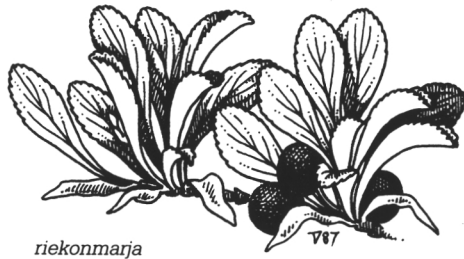


uuvana

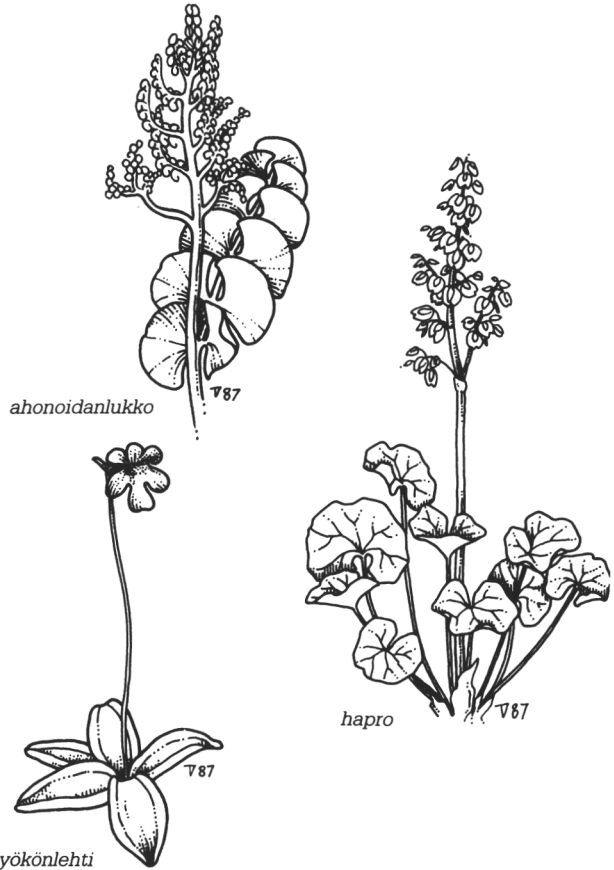
Valoisat kangasmetsät ovat parasta retkeilymaastoa. Niissä aluskasvillisuus on matalaa, pensaikkooa ei ole juuri lainkaan ja puusto on harvaa. Jäkälätyypin männiköitä on puiston pohjoisimmissa osissa. Laidunnus on muuttanut niiden kasvillisuutta; valkoiset poronjäkäliköt ovat korvautuneet porolle kelpaamattomilla tinajäkäläköillä.

Puiston **suot** ovat aapasoitia, joissa vettä patoavat jänteet ja vetiset rimmet vuorottelevat. Vähäravinteisillä soilla kasvaa vaivaiskoivua, suokukkaa ja hillaa, ravinteisimmilla lettopajua, lettorikkoa ja läätettä. Alueen järvet ovat karuja.

Vaikka puiston kasvillisuus on pääosin luonnonvaraista, joitakin kulttuurinsuosijoita on ilmaantunut tupien, reittien ja niittyjen seutuille. Tällaisia ovat esim. hiirenvirna, kullero ja kellosinilatva.



riekonmarja



ahonoidanlukko

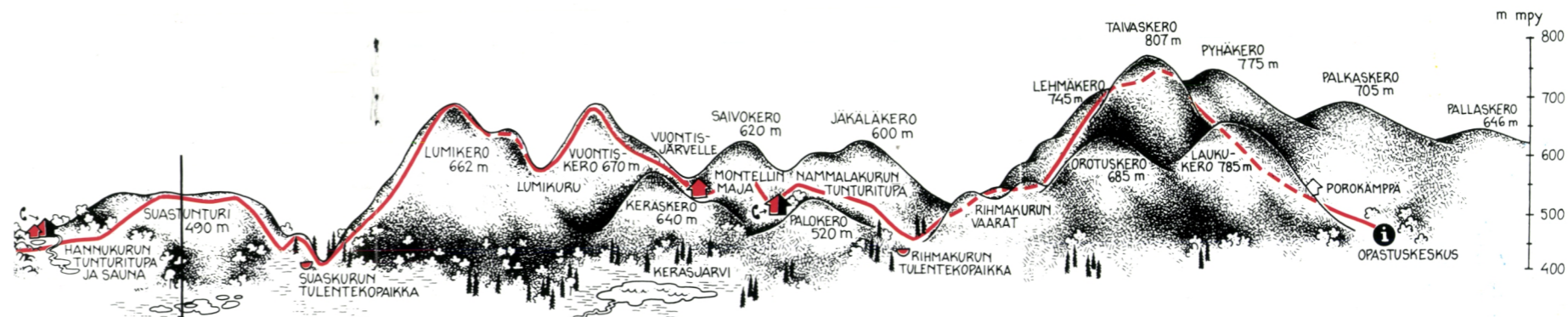
hapro

sinivyökönlehti

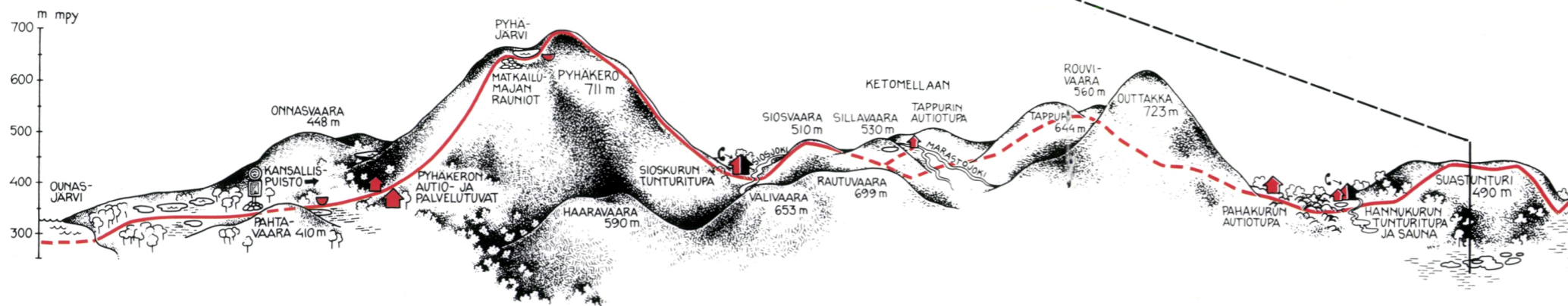
Hetta-Pallas kesäreitti








PALLASTUNTURI



OUNASTUNTURI



-  opastuskeskus
-  autiotupa
-  varaustupa ja autiotupa
-  tulentekopaikka
-  puhelin

Eläimistö

Paljakalla on nisäkkäitä vain niukasti, paitsi runsaina sopulivuosina. Myös kärppä ja lumikko tulevat silloin tunturiin. Ahma puolestaan liikkuu siellä missä porotkin.

Talvella avotunturista ei tapaa muita lintuja kuin kiirunan. Riekko asustaa alempana tunturikoivikossa. Muuttolinnuista ensimmäisenä saapuu pulmunen, puiston tunnuslintu. Toukokuussa tulevat keräkurmit ja varsin yleinen kapustarinta. Niittykirvinen on runsaslukuisimpia tunturikankaiden lintuja, tunturikiuru puolestaan erittäin uhanalainen. Tunturikiuhu ja piekana ovat paljakan saalistajia.

Alhaalla **metsissä** asustaa eteläisiä lajeja, kuten peippo ja käpytikka. Laulurastas, leppälintu ja järripeippo ovat yleisiä. Hiiripöllö ja kanahaukka saalistavat metsämailla ja kotkakin hakeutuu sinne pesimään. Talvisin hiljaista metsää elävöittävät kuukkelit, lapintiaiset ja jo maaliskuussa pesintänsä aloittavat käpylinnut. Sulana säilyvien purojen varsilta voi löytää koskikaran. Teeren ja metson soidintanssit ovat alkavan kevään merkki.

Metsissä ja soilla vipeltää runsas myyrä- ja päästäislajisto. Suurista nisäkkäistä hirvi on yleinen. Karhua, ilvestä ja sutta tavataan toisinaan.



piekana

Soilla ja rannoilla elelee kahlaajia, esim. suokukko ja pikkukuovi, sekä eri sorsalajeja. Lapintiira muuttaa pesimäseudulle aina Eteläiseltä Jäämereltä saakka.

Puiston **järvissä** elää haukea, ahventa ja siikaa. Puroissa on harjasta ja taimenta. Kalasääski ja saukko kalastelevat alueella, mutta matkailijalta tämä ilo on kielletty.

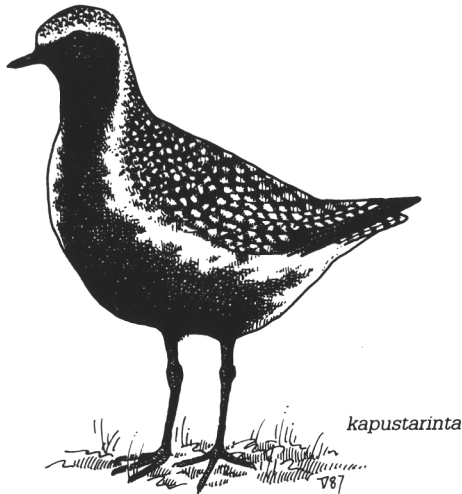
Sääsket, mäkärät, paarmat ja polttiaiset ovat jokaiselle kesäkulkijalle tuttuja. Puistossa on myös uhanalaisia selkärangattomia. Pohjanpimentohämähäkille ja pohjankuusijäärälle lahonneet ja sienettyneet metsät tarjoavat sopivan elinympäristön.

Poronhoito

Matkailu on nuori ja kasvava tulonlähde Lapissa. Poronhoitoa sen sijaan on harjoitettu jo 1600-luvulta lähtien. Puisto jakautuu Näkkälän, Kyrön ja Muonion paliskuntien kesken. Sekä vanhat luppometsät että avoimet tunturimaat ovat tärkeitä ravintokohteita porolle eri vuodenaikoina.

Matkailijan on varottava häiritsemästä poroja varsinkin keväällä, kun naaraat ovat kantavia. Toinen arka vaihe on juhannuksen tienoilla, kun porot kerätään aitauksiin vasojen merkitsemiseksi. Varomaton kulkija saattaa silloin säilyttää token hajalleen. Jos joudut token tielle, väistä sitä rauhallisesti tai istuudu maahan ja anna porojen kulkea ohi. Muista sulkea poroaidan veräjät.

Poronhoito, metsästys, kalastus ja niittytalous ovat vanhastaan kuuluneet osana pohjoiseen luontoon. Niiden aikaansaamat luonnontyypit sekä rakennukset ja rakenteet ovat myös puiston suojelukohteita.



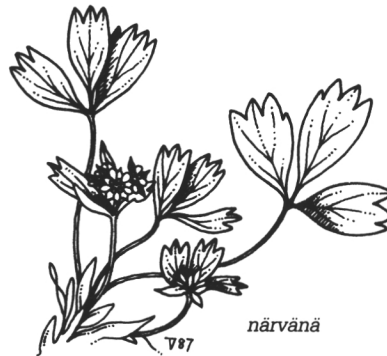
Puiston palvelut

Pallastunturin opastuskeskuksessa kävijä saa tietoa puistosta, retkeilyreiteistä ja luontopoluista. Pallaksen hotelliilta lähtee merkityt reitit Hettaan, Rauhalaan, Jerismajalle ja Toras-Sieppiin, josta edelleen Olokselle. Lisäksi on lyhyempiä poikittaisreittejä. Talvella reittejä ei pidetä säännöllisesti auki, mutta puistohenkilökunta ja poromiehet kulkevat puistossa moottorikelkoilla ja helpottavat siten hiihtäjän liikkumista. Pyhäkeron palveluvalta saa puistotietoutta matkailukautena.

Suurimmassa osassa puistoa nuotion teko ja telttailu on sallittua vain merkityillä paikoilla reittien varsilla. Tarkemmat ohjeet löytyvät järjestyssäännöstä.

Puistossa on useita autiotupia sekä kolme varautupaa. Tupien varustukseen kuuluvat puukamina tai takka, kaasuliesi sekä keittoastioita. Varaustuvissa on lisäksi vuoteet vuodevaatteineen, autiotuvissa vain lavitsat. Tupavaraukset hoidetaan Pallaksen opastuskeskuksesta.

Puistoa huoltaa ja hoitaa Metsäntutkimuslaitos. Pallaksen opastuskeskukseen voi jättää tiedot luontohavainnoista sekä reiteillä ilmenneistä puutteista. Suurien ryhmien liikkumisesta puiston alueella pyydetään ilmoittamaan opastuskeskukseen, jotta ruuhkaantumista tuvilla voidaan välttää.



KANSALLISPUISTOJEN TARKOITUKSENA

on luonnon suojele ja säilyttäminen koskemattomana tulevil-
lekin polville. Virkistyskäytön lisäksi puistot palvelevat
tutkimusta ja opetusta.

KANSALLISPUISTOSSA SINUN ON LUPA

- ★ kulkea vapaasti jalkaisin ja hiihtäen
- ★ leirytyä ja tehdä tuli merkityille paikoille
- ★ poimia marjoja ja sieniä

MUTTA KIELLETTYÄ ON

- ★ luonnon roskaaminen
- ★ eläinten häiritseminen, kasvien ja kivien ottaminen
- ★ metsästys ja kalastus, paitsi osassa Pallasjärveä
- ★ koirien ja kissojen pitäminen vapaana
- ★ rakennusten ja rakenteiden vahingoittaminen
- ★ liikkuminen moottoriajoneuvoilla maastossa
- ★ leirytyminen ja tulenteke muualla kuin niille varatuilla paikoilla

Paikallisia asukkaita varten on erityissäännöksiä kalastuk-
sesta, metsästyksestä ja poronhoidosta.



ruohokanukka



vaivaispaju



Metsäntutkimuslaitos 1993